

Irena Krumes (Hrvatska)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Maja Koporčić (Hrvatska)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

KOMUNIKOLOŠKI PRISTUP STVARALAŠTVU IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ U DIGITALNIM MEDIJIMA

Sažetak

Suvremeni mediji sveprisutni u društvenom, ali i privatnom životu čovjeka ulaze u uporabu i u obrazovanju. Naročito se to odnosi na stvaranje nastavnih materijala i digitalizaciju školske građe, posebno književnog stvaralaštva hrvatskih pisaca. Kako bi se književnost približila čitatelju, suvremeni mediji omogućavaju svojim korisnicima jednostavniji i lakši pristup književnoj poruci.

Ovim se istraživanjem nastojala provjeriti i analizirati didaktička funkcija medija kao posrednika stvaralaštva Ivane Brlić –Mažuranić u različitim digitalnim oblicima koja se pojavljuje kao izvor informacije, instrument stvaranja ili prijenos informacije između korisnika (učenika) i djela. Kvantitativnim utvrđivanjem digitalnoga postojanja oblika pojedinoga književnog djela spomenute književnice, dobivaju se vrste, oblici i načini njihove pristupačnosti mladim čitateljima.

Ključne riječi: novi mediji, nastavni materijali, Ivana Brlić-Mažuranić, digitalizirana književna djela

1. Uvod

Jedan od cjelovitih sustava promatranja svijeta jest i komunikacijski u kojem se na znanstvenoj osnovi komunikacijskim procesima bavi komunikologija¹ koja je danas u svijetu jedna od strateški najvažnijih područja istraživanja i unapređivanja. U osnovi komunikacije jest prijenos misli i poruka, a njezini osnovni oblici temelje se na znakovima i zvukovima (Kesić 1997: 4). Komunikacija je danas sastavni dio suvremenog ljudskoga društva. Zahvaljujući suvremenoj

---

¹Komunikologija je interdisciplinarna znanost koja istražuje najraznovrsnije oblike komuniciranja između živih bića, a obuhvaća proučavanje sadržaja, oblika i tehnika priopćavanja, istraživanje smisla poruka i načina njihova prihvatanja, te učinka poruka što protječu između pošiljatelja i primatelja. (Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32687> posjet 3. rujna 2015.)

tehnologiji komunikacija uvelike mijenja i komunikaciju među ljudima. Komunikacija među ljudima razvijala se od usmene ka pisanjoj, od izuma tiska do masovnih medija, od analognih do digitalnih medija i multimedijalnog umrežavanja. Samojoj komunikaciji putem interneta u osnovi je *Mensch-Maschine-Kommunikation* (Schulz 1994: 140). Takav način komunikacije podrazumijeva postojanje računala kao posrednika koji prenosi informaciju do primatelja.

Zahvaljujući velikim memorijskim kapacitetima kompjutora, danas je moguće sva ljudska znanja uskladištiti u tim ekstrasihničkim memorijama i staviti ih na raspolaganje svakom čovjeku, a ne samo pojedincima. Time se konačno stvaraju pretpostavke da svi ljudi ovladaju znanstvenim i tehničkim informacijama čovječanstva, što je sve do sada bilo nezamislivo... (Plenković 1993: 72). Plenković (1993) smatra da bez transponiranja informacije u neki komunikacijski medij (govor, vidni kanal, elektromagnetske valove, pismo) informacija ostaje nevidljiva i nečujna svim ljudima osim autora. Zato se kaže da je medij takav kakva je i prometna vrijednost informacije. Isto tako, između poruke i medija uvijek postoji međuovisnost u kojoj se razvijaju i poruka i medij (Plenković 1993: 79).

U radu se prema Lasswellovoj formuli² istražuje komunikacija na internetu koja obuhvaća osobe i organizacije koje sudjeluju u nastanku i širenju medijskih sadržaja³, u ovom slučaju sadržaja koji služe u didaktičke svrhe. Ovo područje istražuje način rada, karakteristike sadržaja koji se prenosi i oblike i vrste dostupnosti medijskog sadržaja. Sadržaj je književnoumjetnički tekst koji se pojavljuje transponiran u jednom od medija u različitim umjetničkim iskazima i žanrovskim vrstama.

2. Novi mediji i njihova funkcija

U komunikacijskim znanostima medij⁴ je u osnovi tehničko ili fizičko sredstvo pretvorbe poruke u signal koji se može odaslati kanalom (Zgrabljic Rotar 2005: 3). Mediji se dijele na tiskane, elektronske i nove medije⁵ ili na tradicionalne (stare) i suvremene (nove), a moguće ih je podijeliti i prema drugim kriterijima kao npr. prema ulozi u komunikacijskom procesu, prema stupnju javnosti ili prema strukturi i broju medijskih elemenata. Medij se najčešće tumači kao “nositelj znakova, odnosno informacija ili sustav znakova odnosno informacija, koji omogućuje/podržava komunikaciju između najmanje dva partnera (Dichanz, H. i Kolb, G. 1974: 21).

Nove medije⁶ obilježava gotovo neograničen broj kanala komunikacije, velika dostupnost, vrlo različiti sadržaji, velikim dijelom specijalizirani pa stoga manje prijemljivi masovnom auditoriju (Lullu 2000: 124). S druge strane, mnogi smatraju da mediji mogu poticati kritičku svijest primatelja, ali i doprinijeti multiplikaciji različitih auditorija. Masovnost auditorija daje ljudima „realnu moć populističkog stila“ (Webster, Phalen, 1997: 21 prema Ilišin 2006: 20).

---

²Lasswellova formula: „Who says what in which channel to whom with what effect?“ (Harold D. Lasswell 1948:37). U prijevodu: Tko kaže što na koji način kome s kojim učinkom?

³Prema Kunczik, M. i Zipfel, A. (2006 : 5)

⁴U Zakonu o medijima iz 2004. stoji: *Mediji su novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletext i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike*”.

⁵Prema Lipovčan (2006: 21)

⁶Danas se uz pojam novih medija koriste i pojmovi elektronički, digitalni, interaktivni ili multimedija. Pod novim medijima podrazumijevaju se oni koji omogućavaju digitalno prenošenje različitih datoteka.

Funkcija medija je dvostruka: on je nositelj informacija i/ili posrednik u njihovu prijenosu. (Rodek, 2007: 8).

T. Martinić (1994: 72-3) navodi šest funkcija masovnih medija: informacijsku (tvorba i skupljanje obavijesti), selekcijsku (izbor i objašnjenje primljenih informacija), eksplikacijsku (korištenje obavijesnih sadržaja za stvaranje koherentnih predodžaba), edukacijsku (prenošenje znanja i kulturnih vrijednosti), zabavnu (odmor, opuštanje, razonoda) i estetsku (stvaranje specifičnih medijskih estetskih oblika).

Temeljna važnost medija leži u tome što postižu učinak koji doprinosi uspjehu komunikacije. Taj učinak je u posredovanju. (Nadrljanski 2007: 529). Potter (2001) smatra da se iz medija uči, mediji imaju posljedice na znanje.

S didaktičkog gledišta mediji sami po sebi ne djeluju izravno na učinak učenja. Njihovo djelovanje se ostvaruje posredno – oni tek otvaraju nove mogućnosti za didaktičko-metodičku organizaciju učenja (Rodek 2011: 10-11).

3. Obrazovanje uz pomoć novih medija

Elektronički mediji obilježili su prošlo stoljeće tehnološkim promjenama koje su utjecale na dotadašnju komunikaciju i omogućile potpuno nove oblike komuniciranja u 21. stoljeću. Računalo se kao medij koristi u svakodnevnim aktivnostima od onih poslovnih do njegove uporabe u slobodnom vremenu pojedinca. Može se reći da živimo u vremenu sveobuhvatne informatizacije. Razvojem informativno-komunikacijske tehnologije (IKT) sve više se komunicira pomoću medija: slanjem SMS poruka, elektroničkom poštom, društvenim mrežama (Facebook, Twitter), preko web stranica, chatovima, internetskim forumima, internetska telefonijom (Skype).

Ovaj komunikološki aspekt odrazio se i na odgojno-obrazovni proces. Kod mlađih generacija ovakva komunikacija stvorila je novi jezik. Jezik, naime, nikada nije izgledao onako kako izgleda danas kao što se vidi u uporabi raznih osjećanika, skraćenica, akronima, slogovnih skraćenica, dužih skraćenica. (Filipan-Žignić 2012). Taj novi jezik medija čija je uporaba posebno popularizirana kod mlađih generacija, ukazuje na popularnost korištenja elektroničkih medija, što je u konačnici potaknulo pojedince da te medije iskoriste u didaktičke svrhe tako da u njima omiljenom mediju (internetu) učenicima omoguće pristup hrvatskoj književnosti. U tom slučaju govorimo o medijskoj didaktici ili “učenju s medijima” uz korištenje medija, a zbog postizanja obrazovnih ciljeva (Uldrijan 2011: 185).

Obrazovanje uz pomoć modernih interaktivnih medija je znatno kvalitetnije u odnosu na klasične metode obrazovanja. Digitalizirane se informacije mogu lakše postaviti potpomognute slikom, animacijom i zvukom, istovremeno djeluju na više osjetila dajući potpunu informaciju. Prednost *online* sustava je u brzini protoka informacija i u mogućnosti njihove aktualizacije (Nadrljanski et al. 2007: 528).

Digitalni mediji osim prijenosa informacije omogućuju i nove pristupe porukama i sadržaju koji bitno mijenja način recepcije primatelja. Na recepciju primatelja (ovdje učenika) mediji višestruko utječu jer su bliži njihovom doživljavanju svijeta, a uz to mediji su dio života novih generacija. Poruka koju svakodnevno primaju danas je višesenzorna, brza i zanimljiva s mnoštvom kratkih informacija, dojmljiva i agresivna.

Medijsko okruženje za učenje obogaćeno je u zadnjih desetak godina brojnim obrazovnim projektima na najvećoj komunikacijskoj mreži koju je čovječanstvo stvorilo – internetu (Jolliffe, A., Ritter, J. and Stevens, 2001) U literaturi govorimo o *online* učenju, učenju na daljinu te o učenju utemeljenom na web-u. (Matijević 1992) Učiti uz pomoć računala i interneta moguće je već od prvih dana školovanja. Posebno važno pitanje za uporabu multimedija i interneta za učenje i poučavanje jesu pitanja kriterija za izbor didaktičkog modela te didaktičkih strategija koje su ugrađene u multimedij (Matijević). Tim problemima bavi se multimedijaska didaktika (Issing 1994, Issing 2002).

Danas se u suvremenoj školi uvode novi mediji, ali nekritički u primjeni (Matijević, 1) Ističe se moć medija u prijenosu znanja i poticanju i pomaganju učenja. U školama se nerijetko koristi Power Point prezentacija, film, DVD ili drugi multimediji, pojavljuje se hipertekst. Na školska postignuća i pozornost učenika ne utječe samo vrsta medija i sadržaj nego i vrijeme provedeno s jednim od medija. Tako je većina istraživača zaključila da je idealno da dijete provede manje od dva sata dnevno u kontaktu s medijima. Važno je znati da djeca nisu rođena za medije, ali što su više izložena različitim medijima to se njihov način primanja poruke mijenja. Za neke medije djeca smatraju da moraju uložiti više napora pa će i taj napor uvjetovati hoće li informaciju iz medija spoznati dublje ili površno (Cohen i Salomon 1979). Isto tako na primanje informacija s medija utječe i kontekst i okolina. Djeca koja su prethodno pripremljena za provjeru razumijevanja sadržaja, primljenog na nekom od medija, pažljivija su i usredotočenija na materijal tako da bolje uče (Salomon 1983).

Međutim, u školama se vrste medija i sadržaji na medijima uglavnom koriste za povezivanje različitih aktivnosti ili u vrtićima za „smirivanje“ djece ili tzv. „quiet time“, a rjeđe kao instrument poučavanja. (Strasburger, Wilson, Jordan 2009: 111).

4. Digitalni urođenici ili net-generacija

Istraživanja koja su provedena prije dvadesetak godina pokazuju da djeca potroše više vremena s medijima od svih aktivnosti osim spavanja. Isto tako, dok odrastaju više će vremena provesti gledajući televiziju, nego boraviti u učionici (Hearold 1986).

Posljednjih godina stasala je nova generacija koju je obilježila digitalna revolucija. Ovu generaciju odredila je raširena uporaba medija, digitalnih tehnologija i informacija. Trećinu vremena provode ispred televizora, računala, koristeći internet, mobilne telefone, tablete, mp3 playere i sl. Prirodno kontroliraju tijek informacija, upijaju višestruko više podataka od prethodnih generacija, uče samo ono što odabiru, komuniciraju istovremeno na više načina, istovremeno obavljaju više intelektualno zahtjevnih radnji (Bubonjić 2013) Svaki novi tehnološki proizvod na tržištu ova generacija brzo prihvaća jer vidi u njima zadovoljenje vlastitih želja. Javlja se i obrnuta edukacija koja se ogleda u poučavanju roditelja u pristupu novim tehnologijama. To ukazuje na potrebu mijenjanja tradicionalnog načina školovanja koje bi se prilagodilo generaciji koja je odrasla u vremenu interneta koji zadovoljava trenutnu potrebu za informacijom.

Internet je objedinio sve klasične masovne medije i postao nezamjenjiv dio svakodnevice svakoga čovjeka. Milijuni svakodnevno kreiraju i sudjeluju u dijeljenju korisničkih sadržaja na internetu. Internetska mreža je postala univerzalni izdavački medij, središnje mjesto komunikacije i obrazovanja. Internet je postala multimedijalna učionica koja nudi neslućene mogućnosti u sustavu obrazovanja.

Djeca i mladi, time što su ih mediji socijalizirali, razvili su načine korištenja medija koji su potpuno različiti od onih koje koriste njihovi roditelji. Oni ne prave razliku između “svijeta” i “svijeta medija”. Oni su djeca u svijetu interneta i internet je dio njihova svijeta. (Labaš 2011: 37)

Djeca koja su odrasla uz računalo “razmišljaju drugačije od nas ostalih. Razvila su hipertekstualne umove. Oni skakuću, kao da imaju paralelne kognitivne strukture koje ne djeluju u sekvencama.” (Prensky 2001) *Linearni način razmišljanja koji dominira obrazovnim sustavima sada može zapravo otežati učenje mozgu koji se razvijao kroz računalne igre i surfanje Internetom. (Moore 1997)*

Primjerice, ponovljena izloženost računalnim igrama i drugim digitalnim medijima razvija vještine razmišljanja poput iščitavanja vizualnih slika koje kao da predstavljaju trodimenzionalni prostor (reprezentacijska kompetencija), poput višedimenzionalnih vizualno-prostornih vještina, mentalnih zemljovida, “mentalnog presavijanja papira” (tj. mentalnog predočavanja rezultata različitih oblika presavijanja poput origamija, a da se takvi oblici stvarno i ne naprave), “induktivnog zaključivanja” (tj. zaključivanja, oblikovanja pretpostavke i uočavanje pravila određene dinamičke reprezentacije), “razmještanja pozornosti” (kao što je istodobno promatranje više lokacija) te bržeg reagiranja na očekivane i neočekivane podražaje. (Greenfield, 1984: 4).

Iako pojedinačno gledano te kognitivne vještine nisu nikakva novost, njihove kombinacije i jačina jest. Sada se nalazimo pred novim naraštajem koji ima drugačiju mješavinu kognitivnih vještina svojih prethodnika – pred naraštajem digitalnih urođenika.

Zbog svog iskustva, digitalni urođenici teže *interaktivnosti* – brzoj reakciji na svaku od svojih radnji. Tradicionalno im školstvo u tom pogledu pruža doista malo u usporedbi s ostatkom svijeta (jedno je istraživanje pokazalo da učenici u razredu u prosjeku postavljaju pitanje svakih *10 sati*). (Graesser 1994. 104-107.) Stoga, nije istina da digitalni urođenici *ne mogu* pratiti nastavu već *svjesno odlučuju to ne činiti*.

Istraživanja koja se provode već desetljećima pokazuju da neki edukativni televizijski programi potiču djecu da shvate i prihvate nove riječi dok s druge strane, nije dokazano koliko se time usvajaju kompleksnije strukture jezika kao što je gramatika (Naigles i Mayeux 2001). Jedna longitudinalna studija u Njemačkoj s dvjema usporednim skupinama kroz četiri godine dokazala je pozitivnu povezanost edukativnih programa s postignućima u čitanju (Ennemoser i Schneider 2007). Jackson i ostali (2006) zaključili su da je djeci s poteškoćama u čitanju dobro pomogla uporaba interneta kod kuće naročito zato što se na taj način podupirala tekstualna informacija.

Velički i Velički (2015) smatraju da za net-generaciju treba profesionalno prilagoditi nastavne sadržaje tako da oni stanu u „male ladice“ kako bi ih prezentirali učenicima. Danas učitelj mora pripremiti prezentaciju s kratkim rečenicama i zanimljivostima da zadrži pozornost učenika, mora prekidati predavanja s vizualnim prezentacijama i filmovima i mora biti zabavan. Memoriranje kao vještina zamijenjeno je sa zabavnim sadržajima i tehnologijom koja pamti. To se odražava na lošije usvajanje gramatike, pisanja i preciznog povezivanja i zaključivanja na što upućuju novija istraživanja (Velički 2015: 118).

5. Digitalizacija nastavnih materijala i književnost

Digitalizacija nastavnih materijala, naročito književnosti, omogućila je neslućene mogućnosti didaktičke primjene u obrazovanju i usvajanju književnoga djela. Internet, odnosno *cyber prostor* postao je mjesto na kojem se prenose gotovi književni ostvaraji, ali i virtualni prostor u kojem nastaju nova djela.

Vaupotič (2013) ističe, oslanjajući se na Bahtinovu teoriju komunikacije i razmjenu iskaza između sugovornika, da osoba koja koristi hipertekst ili digitalni tekst ne može stvarati iste slike kao sam autor i zato nastaje više slojeva autorstva. Npr. u klasičnom izdavaštvu postoje tri uloge: autor koji fiksira tekstualni material na neki od medija, urednik koji kritički čita tekst prije publiciranja, izdavač koji stvara tekst u odnosu na ekonomski i politički aspekt (Vaupotič 2013).

Strehovec u svom radu *Medmrežje in literature* (2008: 124) govori o internetu kao mreži koja postaje i distribucija i reprodukcija i produkcija literarnih tekstova. Tako mnogi literarni sadržaji i mnoge zbirke postaju lako dostupni na jedan klik. Zato nastaju mediji koji omogućuju oblikovanje novih literarnih sadržaja blogova, *wiki* tekstova, instalacija.

Vaupotič (2007: 203) navodi hipertekstno pripovijedanje, softversku poeziju, interaktivnu dramu, tekstovne računalne igre i blogove koji su se pojavili osamdesetih i devedesetih vezani uz literarne eksperimente. Postavlja se pitanje na koji način tradicija literarnog mišljenja i ovladavanja svijetom može biti nadahnuta u novom kontekstu. Ona uključuje uz verbalnu i likovnu, zvučnu i video prezentaciju.

Time digitalizirani literarni material za poučavanje postaje višemedijalan, pristupačan novim generacijama i izvan učionice, autorski raznolik, višenamjenski, višejezičan. Digitalizirani nastavni materijal prati potrebe nastavnog procesa koji može zadržati pozornost učenika i neprivlačan tekstualni materijal pretvoriti u izvor zabave i literarnog stvaranja.

Digitalizirana književna djela omogućuju individualizirani pristup učenika literaturi, a posebno lektiri. Omogućavaju učenicima izvanškolsko čitanje djela, a predviđene su i prilagodbe učenicima s poteškoćama u čitanju npr. postoje sustavi za interpretaciju sadržaja, objašnjavanje zastarjelih riječi, nepoznatih pojmova o povijesnoj odjeći, obući, načinu ponašanja, povijesnim događajima. Digitalizirani sadržaji za nastavu književnosti omogućuju i provjeru razumijevanja teksta, kvizove i natjecateljske igre. Digitalizirani književni tekst može biti poticaj za stvaranje u novim medijima i povezivanje medija kao što je film, strip, slikovnica, dnevnik i blog.

Istraživanje Nine Tadić (2013) pokazalo je da učenike uz nove medije i književnost prvo asocira književni tekst koji je medijski dostupan (57%), lektira u digitaliziranom obliku (31%) dok lektiru za prepisivanje spominje samo 9% učenika, a hipertekst tj. tekst organiziran na načelu nelinearnosti i interakcije spominje samo 3% učenika. To znači da je digitaliziranu literaturu koja je ujedno i didaktički materijal u školi još uvijek teže pronaći.

6. Sadržaj i metodologija istraživanja

Problem istraživanja

Čitanje lektire danas je u velikoj krizi, a uz to novi mediji dominiraju svojom privlačnošću nad tekstualnim medijem. Digitaliziranjem književnoga stvaralaštva pruža se mogućnost očuvanja, ali i velikog didaktičkog potencijala postavljenih sadržaja na internetu. Ovako postavljena literatura potpomognuta tehnologijom prati interese net-generacije i odgovara potrebama suvremene nastave. S obzirom da su mnogi nastavni materijali vezani za Ivanu Brlić-Mažuranić nastajali iz različitih

izvora dugi niz godina pokušali smo ovim radom usustaviti sadržaje i dati kvantitativnu analizu digitalnih materijala, pogotovo svih oblika sadržaja vezanih uz djelo *Priče iz davnine*.

Ciljevi istraživanja

Istraživanje je usmjereno na otkrivanje svih digitaliziranih oblika književnoumjetničkog stvaralaštva naše najpoznatije dječje književnice Ivane Brlić-Mažuranić i njezina djela *Priče iz davnine*. Njezina se djela još uvijek rado čitaju i mnoga su našla svoje mjesto u virtualnom svijetu. Zanimalo nas je koliko je takvih oblika i vrsta digitaliziranog materijala na internetu dostupno učenicima, a posebno učiteljima prilikom oblikovanja nastavnog procesa.

Zato smo istraživanje usmjerili na:

1. istraživanje svih digitaliziranih sadržaja vezanih uz *Priče iz davnine*
2. istraživanje vrsta medija u kojem se nalaze na internetu
3. istraživanje pristupa sadržajima na internetu (otvoren pristup ili zatvorena sa zaporkom)
4. istraživanje osoba i organizacija koje su sudjelovale u stvaranju navedenih sadržaja na internetu.

Metodom analize sadržaja koji se odnosi na objavljeno stvaralaštvo Ivane Brlić-Mažuranić u digitalnim medijima, utvrdilo se koja su djela spomenute književnice i na koji način dostupna u digitalnom obliku. Analiza se odnosi na medijske oblike koji su objavljeni do 15. kolovoza 2015. u digitalnim medijima

7. Djela Ivane Brlić – Mažuranić u digitalnim medijima

Djela Ivane Brlić-Mažuranić nastala početkom 20. stoljeća dobila su novo ruho u 21. st. zahvaljujući digitalnim medijima. Njezina djela namijenjena su mladim čitateljima, a interes za njenim stvaralaštvom postoji kod čitatelja i danas i to kod svih dobnih skupina. Zahvaljujući informacijsko-komunikacijskim tehnologijama priče Ivane Brlić-Mažuranić dostupnije su nego ikad čitateljima na globalnoj razini i to putem interneta.

Tablica 1. Priče iz davnina: Šuma Striborova

Priče iz davnina	Medij	Pristup	Jezik na kojem je djelo dostupno	Autor postavljenog medijskog oblika
Šuma Striborova	strip/slikovnica, dvd s animiranim filmom, cd s audio knjigom	djelomično otvoren	hrvatski engleski njemački	Naklada Bulaja
	kratki sadržaj, likovi i biografija književnice na	otvoren	hrvatski jezik	Web stranica Lektire.hr

web stranici			
film (1991g.)	otvoren	hrvatski jezik	Yugoslavianmovie na Youtube - u
audio knjiga	otvoren	hrvatski jezik	Audio knjige Muzika poezija FiolmUmetnost ARTV na Youtube-u
kazališna predstava	otvoren	hrvatski jezik	Dječje kazalište Pinokio /iz 3 dijela, Etno selo portal TV, Bubica trubica na youtube- u
audio priča	otvoren	hrvatski jezik	Podvorjeschannel; Vlajic, A., na Youtube-u
opera za velike i male	zatvoren	hrvatski jezik	Hnkzajc na Youtubeu

U tablici je jasno prikazano u kojem medijskom obliku je prikazana *Šuma Striborova* te je evidentno da je izbor vrlo raznolik. Pojavljuje se kao animirani film, tekst, kazališna predstava, radijska priča pa i opera. Gotovo su svi oblici pristupačni i otvoreni korisnicima, osim opere za koju postoji samo naslovnica s uvodnim ulomkom. Svi oblici su na hrvatskom jeziku te jedino Naklada Bulaja omogućuje prijevod na engleski i njemački jezik. Internet stranice na kojima se nalaze ovi oblici su lektire.hr, Youtube te službena stranica Naklade "Bulaja". Medijski oblici koji se nalaze na Youtube-u postavljeni su od strane privatnih osoba kao što je slučaj s filmom iz 1991. ili institucija poput HNK "Ivan Zajc". Unutar projektne nastave u OŠ Tučepi učenici 4. razreda su djelo Šumu Striborovu kao zadanu lektiru prikazali crtežima praćenim učeničkim prepričavanjem te zapis postavili na Youtube-u. Iz svega navedenog može se zaključiti da je djelo *Šuma Striborova*, i u elektroničkom obliku zaživjelo u brojnim medijskim oblicima te je zahvaljujući upravo njima postalo dostupno široj publici. Isto tako uočljiv je i interes za njegovom ekranizacijom u raznim oblicima.

Tablica 2. Bratac Jaglenac i sestra Rutvica

Priče davnina	iz	Medij	Pristup	Jezik na kojem su djela dostupna	Autor postavljenog medijskog oblika
------------------	----	-------	---------	---	---

Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica	animirana interaktivna priča	djelomično otvoren	hrvatski, engleski njemački	Naklada Bulaja
	tekst djela na web stranici	Otvoren	hrvatski	Wikizvor Baza bajki
	dječja kazališna predstava	Otvoren	hrvatski	Dječje kazalište IBM na Youtube-u
	animirani film	Otvoren	hrvatski jezik, prijevod na engleski titl	Katarina Čipčić na Youtube-u
	kazališna predstava	Zatvoren	hrvatski jezik	Teatar.hr

Analizom postavljenog djela *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica*, spisateljice Ivane Brlić-Mažuranić, u elektroničkom obliku, uočavaju se različiti medijski oblici od animiranih interaktivnih priča, tekstualnog oblika, kazališne predstave do animiranog filma. Naklada Bulaja omogućila je prijevod na njemački i engleski jezik uz djelomično otvoren pristup svoga medijskog oblika. Tekstualni oblici koji su dostupni na hrvatskom jeziku postavljeni su od strane Wikizvora i Baze bajki te je omogućen otvoren pristup kao i dječja kazališna predstava te animirani film koji su postavljeni na Youtube-u. Zatvoreni pristup postavlja u najavnom obliku Teatar.hr na Youtube-u. Ovo djelo koje je sastavni dio *Priča iz davnina*, svojom popularnošću koje je steklo prije razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologija dokazalo je pojavljivanjem u brojnim elektroničkim oblicima i u novim tehnološkim okvirima.

Tablica 3. Kako je Potjeh tražio istinu

Priče iz davnina	Medij	Pristup	Jezik na kojem su djela dostupna	Autor postavljenog medijskog oblika
------------------	-------	---------	----------------------------------	-------------------------------------

Kako je Potjeh tražio istinu	animirani film i 3 računalne igre	djelomično otvoren	hrvatski, engleski njemački	Naklada Bulaja
	tekstualni oblik	otvoren	hrvatski	Lektire.hr web stranica eLektire. Skole.hr
	audio knjiga u 2 dijela	otvoren	hrvatski	Audio knjige Muzika poezija Film Umetnost ARTV na Youtube-u
	lutkarska predstava	djelomično otvoren	hrvatski	Stipić,B.,Youtube
	digitalna knjiga	otvoren	hrvatski	Childrenslibrary.org

Kao što je tablično prikazano, ovo djelo iz *Priča iz davnina* u izdanju Naklade Bulaje kao animirani film i tri računalne igre djelomično je otvoren te preveden na njemački i engleski jezik. Tekstualni oblik, audio knjiga te digitalna knjiga otvorenog su pristupa za razliku od lutkarske predstave koja je i u ovom slučaju djelomično otvorena te ju je na Youtube postavila privatna osoba. Ono što se opaža i tijekom ove analize je učestalost ekranizacije djela Priče iz davnine.

Tablica 4. LutonjicaToporko i devet župančića

Priče iz davnina	Medij	Pristup	Jezik na kojem su djela dostupna	Autor postavljenog medijskog oblika
LutonjicaToporko i devet župančića	animirana interaktivna priča	djelomično otvoren	hrvatski, engleski njemački	Naklada Bulaja
	tekstualni oblik	otvoren	hrvatski jezik	Baza bajki -web

			stranica eLektire.hr
kazališna predstava	djelomično otvoren	hrvatski jezik	IGK tv na Youtube-u

Ovim tabličnim prikazom priče *Lutonjica Toporko i devet župančića* zapaža se još jedno izdanje Naklade Bulaja kao interaktivne priče s djelomično otvorenim pristupom te prevođenjem na njemački i engleski jezik. Tekstualni oblik na mrežnoj stranici Baza bajki te na stranici eLektire s otvorenim pristupom omogućava čitatelju pristupačnost bez ikakvih ograničenja. Posebnost uočena prilikom ekranizacije ove priče je prevođenje na engleski jezik u titlovima koji je na Youtube postavila privatna osoba. Ovo je jedini video zapis s prijevodom na strani jezik, a da ne pripada izdanju Naklade Bulaje.

Tablica 5. Sunce djever i Neva Nevičica u elektroničkim medijima

Priče iz davnina	Medij	Pristup	Jezik na kojem su djela dostupna	Autor postavljenog medijskog oblika
Neva	kazalište, slikovnica, dvd, audio cd, bojanka	djelomično otvoren	hrvatski, engleski njemački	Naklada Bulaja
Sunce djever i Neva Nevičica	tekstualni oblik	otvoren	srpski hrvatski	Magičan svet knjiga eLektire.hr
	kazališna predstava	djelomično otvoren	hrvatski	Puškarčić, I. za Youtube
	kazališna predstava	djelomično otvoren	hrvatski	034TV za Youtube

Naklada Bulaja izdaje djelo pod nazivom Neva u DVD i audio CD obliku. Originalni naziv *Sunce djever i Neva Nevičica* izdan je na srpskom jeziku u tekstualnom elektroničkom obliku s otvorenim pristupom, a autor postavljanja takvog oblika je Magičan svet knjiga. Na hrvatskom jeziku tekstualni oblik postavlja eLektire.hr u sklopu djela *Priče iz davnine*. Kazališna predstava koja je

djelomično otvorena postavila je na Youtube privatna osoba. Uočava se manji broj medijskih oblika u odnosu na prethodne priče iz djela *Priče iz davnina*.

Tablica 6. Ribar Palunko i njegova žena

Priče iz davnina	Medij	Pristup	Jezik na kojem su djela dostupna	Autor postavljenog medijskog oblika
Ribar Palunko	animirana interaktivna priča	djelomično otvoren	hrvatski, engleski njemački	Naklada Bulaja
	tekstualni oblik	otvoren	hrvatski jezik	Lektira.hr
	Igrokaz Ribar Palunko i njegova žena	Otvoren	hrvatski jezik	Puškarić, I. Za Youtube
	kazališna predstava	djelomično otvoren	hrvatski jezik	Kazalište lutaka Zadar za Youtube
	scenska igra na ikavici	Otvoren	hrvatski jezik	Svijet bajki za Youtube

Veliko zanimanje za medijske oblike u elektroničkom formatu očituje se kod priče *Ribar Palunko i njegova žena*. Ono što je posebno značajno jest činjenica da je ova priča u obliku scenske igre izvedena na ikavici jer niti jedna prethodna priča iz djela *Priče iz davnine* nije izvedena na jednom od narječja hrvatskoga jezika već na standardnom hrvatskom jeziku. U sklopu dana otvorenih vrata osnovne škole, s djelomično otvorenim pristupom prikazano je djelo *Ribar Palunko* na Youtube-u što ukazuje na promicanje hrvatske književnosti u izvannastavnim aktivnostima. Naklada Bulaja u sklopu *Priča iz davnina* izdaje i ovo djelo u elektroničkom obliku također uz prijevod na njemački i engleski jezik. Kazališna predstava kao i sve u ovom radu ima namjeru potaknuti publiku na odlazak u kazališta. Također se može zamijetiti postavljanje igrokaza na Youtube od strane iste osobe koja je postavila i priču *Sunce djever i Neva Nevičica*.

Tablica 7. Jagor

Priče iz davnina	Medij	Pristup	Jezik na kojem su djela dostupna	Autor postavljenog medijskog oblika
------------------	-------	---------	----------------------------------	-------------------------------------

Jagor	animirana interaktivna priča	djelomično otvoren	hrvatski, engleski njemački	Naklada Bulaja
	tekstualni oblik	Otvoren	hrvatski jezik	Wikizvor Baza bajki eLektire
	animirani film	Otvoren	hrvatski jezik	Bulaja, H., za Youtube

Analizom pojavljivanja priče *Jagor* iz djela *Priče iz davnina* u elektroničkim medijima zapaža se kako je nekoliko autora postavilo njegov tekstualni oblik. Naklada Bulaja prikazala je ovo djelo, kao i sva prethodna, na dva strana jezika, uz djelomično otvoren pristup kao animiranu interaktivnu priču. No, također ga jedna od osoba koje predstavljaju nakladu Bulaju postavlja na Youtube s potpuno otvorenim pristupom.

Tablica 8. Regoč

Priče iz davnina	Medij	Pristup	Jezik na kojem su djela dostupna	Autor postavljenog medijskog oblika
Regoč	animirana interaktivna priča	djelomično otvoren	hrvatski, engleski njemački	Naklada Bulaja
	tekstualni oblik	Otvoren	hrvatski jezik	Lektire hr
	glazbeno-scenska predstava	Otvoren	hrvatski jezik	Valentina the 2003 za Youtube/ 4 nastavka
	glazbeno-scenska predstava	Otvoren	hrvatski jezik	Petričević, M. za Youtube
	glazbeno-scenska predstava	Djelomično otvoren	Hrvatski jezik	Kazalište lutaka Zadar

digitalna knjiga	Otvoren	hrvatski	Childrenslibrary.org
------------------	---------	----------	----------------------

Regoč u elektroničkim medijima također je izdala Naklada Bulaja kao animiranu interaktivnu priču pod uvjetima djelomične dostupnosti i prijevodom na strane jezike kao i u prethodnim analizama. Na internetskim stranicama može se pronaći tekst ove priče kao i glazbeno scenske predstave koje su postavile privatne osobe na Youtube s potpuno otvorenim pristupom. Ovo djelo u obliku digitalne knjige također postoji na internetskim stranicama.

Tablica 9. Čudnovate zgode Šegrta Hlapića

Djelo	Medij	Pristup	Jezik na kojem su djela dostupna	Autor postavljenog medijskog oblika
Čudnovate zgode Šegrta Hlapić	kratki sadržaj	otvoren	hrvatski jezik	Lektire hr
	animirani film : 1) Hlapićeve nove zgode 2) Čudnovate zgode šegrta Hlapića	otvoren djelomično otvoren	hrvatski jezik hrvatski jezik	Najlepšicrtaci za Youtube/ u 7 nastavaka Klasiktv1 na Youtube-u
	radijska priča	otvoren	hrvatski jezik	Munge83 za Youtube
	animirani film Hlapić	otvoren	hrvatski jezik	Svastracxy za Youtube / u 12 nastavaka
	film / kino trailer Šegrt Hlapić	otvoren	hrvatski film	Cinemaworld456
	kazališna predstava	djelomično otvoren	bošnjački jezik	Mlakić, A. za Youtube
	digitalizirano prvo izdanje djela	otvoren	hrvatski	ArhivPro

Čudnovate zgode Šegrta Hlapića je roman izdan 1913. g. te preveden na brojne jezike s hrvatskog, od slovenskog, slovačkog, makedonskog, gradišćansko-hrvatskog, engleskog, bugarskog, mađarskog, albanskog, rumunjskog, kineskog sve do retroromanskog na latinski te njemački jezik i na Brailleovom pismu (Brešić, 2014). Ono što Brešić (2014) u bibliografiji Ivane Brlić-Mažuranić naglašava su opaske kod mnogih izdanih djela, a najvećim dijelom se odnose na pogrešne naslove poput Čudnovate zgode i nezgode Šegrta Hlapića u nekoliko izdanja. Ono što se primjećuje u analizi elektroničkih medija je izdanje animiranog filma u sedam epizoda pod nazivom Hlapićeve nove zgode koji je postavljen u 7 nastavaka, a inspiriran je ovim romanom. Isti animirani film postavljen pod nazivom Hlapić u dvanaest nastavaka postavlja *svastracxy* na Youtube te njihov ukupan broj pogleda dostiže brojku od 100.000 pogleda. Najpregledaniji je ulomak iz animiranog filma koji postavlja *klasiktv1* sa 200.000 pogleda. Kazališna predstava koju izvodi Gradsko kazalište mladih «Vitez» na bosanskom jeziku na Youtube-u omogućava publici pregled jednog njenog kratkog dijela. Film Šegrt Hlapić na Youtube-u postavljen je kao kino trailer. Također je zabilježena i radijska priča, no, ovaj roman ima i svoje digitalizirano prvo izdanje djela s potpuno otvorenim pristupom na stranicama ArhivPro.

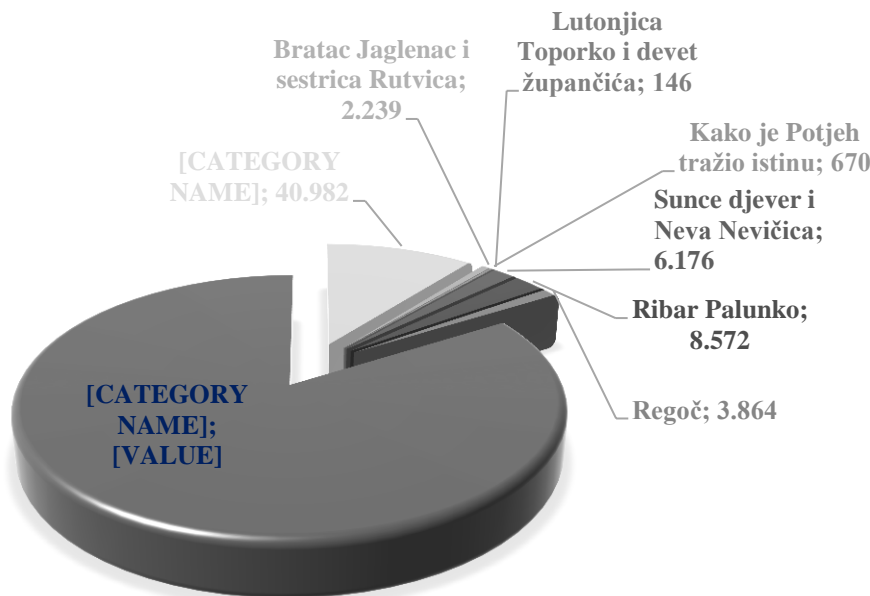
Tablica 10. Škola i praznici i Jaša Dalmatin potkralj Gudžerata

Djelo	Medij	Pristup	Jezik na kojem su djela dostupna	Autor postavljenog medijskog oblika
Škola i praznici (1905)	elektroničko izdanje izvornika objavljenog 1905.	otvoren	hrvatski	ArhivPRO
Jaša Dalmatin, potkralj Gudžerata	tekstualni oblik	otvoren	hrvatski	Dzs.ffzg.unizg.hr Wikizvor

Najmanje prostora u elektroničkim medijima zauzimaju djela *Škola i praznici* te *Jaša Dalmatin potkralj Gudžerata*. ArhivPro objavljuje u elektroničkom obliku izvorno djelo *Škola i praznici* iz 1905., dok se roman *Jaša Dalmatin potkralj Gudžerata* nalazi u tekstualnom obliku u elektroničkim medijima.

U daljnjem radu pregledom ukupnog broja pogleda na Youtubeu za svako djelo prikazuje se njihov međusoban omjer pomoću grafikona. Kako je svako djelo osim posljednja dva *Škola i praznici* i *Jaša Dalmatin potkralj Gudžerata* zabilježeno u nekom medijskom obliku na Youtubeu gdje je moguće pratiti broj prikazivanja grafički će se prikazati i u ovom radu.

Grafikon 1. Prikaz broja pogleda na Youtube-u zaključno s 14. kolovoza 2015.g.

Grafičkim prikazom ukupnog broja pogleda za pojedino djelo na Youtube-u, ustanovljeno je kako se najveći broj pogleda, ukupno 325.300, odnosi na djelo *Čudnovate Zgode Šegrta Hlapića* u svim medijskim oblicima. Kako je na Youtube-u postavljen animirani film, pod dva različita imena Hlapićeve nove zgode te Hlapić, ali se odnose na jedan te isti animirani film s razlikom što je jedan podijeljen u sedam, a drugi u dvanaest nastavaka te su u potpunosti otvoreni, te ulomak iz animiranog filma *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* koji je sam pregledan preko 200.000 puta, sveukupan broj pogleda za ove tri kategorije čini preko 250.000 pogleda. Iz svega navedenog zaključuje se da je najveća brojka pogleda ulomka iz animiranog filma pod nazivom *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* razlog postavljanja ispravnog naziva ovoga djela te da korisnici elektroničkih medija prvenstveno pregledavaju animirani film pod izvornim nazivom te iz njega zaključuju kako se preostale dvije verzije animiranoga filma pod nazivima *Hlapićeve nove zgode* i *Hlapić* odnose na animirani film *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*.

Analizom broja pogleda *Šume Striborove* zamjećuje se također veći broj pogleda na Youtube-u u odnosu na ostala djela. Razlog tomu je u otvorenom pristupu cjelovitim predstavama, filmu, radijskoj priči za razliku od ostalih djela Ivane Brlić-Mažuranić koja na Youtube-u imaju ili djelomično otvoren pristup kazališnim predstavama ili potpuno zatvoren. Takav djelomično otvoren pristup odnosi se uglavnom ili na najavu nadolazeće predstave, u trenutku postavljanja video zapisa, ili su dio izvještaja o odigranoj predstavi. Isto tako, iznimna popularnost *Priča iz davnina* i *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* koja je nastala prije razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologija razlog je njihovom preoblikovanju u kazališne komade, audio priče, animirane filmove i filmove i postavljanju u elektroničke medije. Sve ove brojke o pogledima koje su grafički prikazane vrijede zaključno s kolovozom 2015. godine.

8. Rasprava

Kako bi se istražilo koja se sve djela iz stvaralaštva Ivane Brlić-Mažuranić mogu pronaći u elektroničkim medijima, napravljena je njihova kvantitativna analiza. U digitalnom obliku zastupljene su sve priče iz djela *Priče iz davnina*, *Čudnovate zgode Šegrta Hlapića*, *Škola i praznici* i *Jaša Dalmatin potkralj Gudžerata*. Navedena djela u svom tiskanom izdanju prevedena su na strane jezike, što je posebno uočljivo za roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, no isto tako brojne prijevode pronalazimo i za *Priče iz davnina*. Ono što mrežni prostor omogućava pisanoj riječi je dostupnost različitih medijskih oblika istoga ili umjetnički prerađenoga teksta i to od predstave preko digitalne knjige i audio priče do filma na jednom mjestu. Kako je Ivana Brlić-Mažuranić svojim stvaralaštvom bila posebno naklonjena djeci, a isto tako iznimno cijenjena od odraslih čitatelja, svi ovi medijski oblici omogućili su im na mrežnim stranicama svoju dostupnost u novim izdanjima, a njena popularnost kod najmlađih čitatelja rezultirala je ekranizacijom njenih djela u djeci pristupačnom obliku, animiranom filmu. Njeni likovi iz knjiga utjelovljeni su kroz brojne glumce, učenike, te animirane likove što djeci pruža mogućnost još snažnijeg doživljaja djela. Škole su provele projekte na teme iz stvaralaštva ove književnice te tako omogućile djeci da sami postanu dio njezinih bajki tumačeći ulogu šegrta Hlapića, Regoča ili nekog drugog *Ivaninog junaka*.

Kako su djela iz stvaralaštva Ivane Brlić-Mažuranić uvrštena u čitanke i lektire, ona su zastupljena u domeni formalnog obrazovanja. No, ono što se pokušava približiti suvremenom djetetu je njegova forma. Stoga, svi ovi oblici koji su namijenjeni djeci, ali i odraslima kao mrežnim korisnicima, nude suvremenu formu književnosti koja omogućava interaktivnu recepciju. Istovremeno djeluje na kognitivne, spacijalne i motoričke vještine jer su za elektroničku književnost potrebne informacijsko-komunikacijske vještine.

9. Zaključak

Digitalizacija je omogućila dostupnost i jednostavno pretraživanje velikom broju tekstova, pa tako i književnosti kao javnom dobru. Elektronički medij tako postaje posebno pogodan za objavljivanje opsežnih izdanja kao što su rječnici, enciklopedije, priručnici i književna djela (Živković, 2001). Književnost tako na internetu dobiva novi oblik pojavnosti. U vrijeme ubrzanog razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologija, kada nove tehnologije služe u najrazličitije svrhe od promidžbe, informiranja, edukacije, književnost zauzima svoje mjesto u tom globalnom prostoru.

Dječja književnost i djela Ivane Brlić-Mažuranić omogućava čitatelju u digitalnom obliku senzornu aktivnost. Objedinjuje aktiviranje nekoliko osjeta, taktilnih pri pokretanju digitalnog oblika, vizualnih te auditivnih animacijom priča. Nadalje, razvija IKT vještine, te kognitivne, spacijalne i motoričke vještine. Književnost u digitalnom obliku upoznaje različita književna publika, pozitivno utječe na razvoj jezičnih kompetencija učenika te motivira na učenje stranih jezika. Isto tako razvija pozitivan stav i kritičko mišljenje prema medijima. Različiti medijski oblici obzirom da imaju raznolik senzorni utjecaj mogu biti pomoć kod specifičnih poteškoća u učenju pa se tako učenicima s disleksijom mogu ponuditi književni sadržaji u obliku animiranog filma, radijske priče.

Digitalizacijom književnosti ostvaruje se načelo zanimljivosti kroz pristup književnosti u novim medijima koji omogućavaju bolje recepcijsko-spoznajne mogućnosti te osuvremenjuju

nastavni proces. Stoga, može se zaključiti da kvalitetni digitalni sadržaji kao što je književnost imaju brojne prednosti poput motiviranja za učenje i atraktivnost sadržaja.

10. Literatura

1. Anderson, D., Huston, A. , Schmitt, K. Linebarger, D. and Wright, J. (2001) Early childhood television viewing and adolescent behaviour. Monographs of the Society for Research in Child Development, 68 (Serial No.264) , 1-143
2. Bellin, H. i Singer, D. (2006) My Magic Story Car: Video-based play intervention to strengthen emergent literacy of at-risk preschoolers. In: D. Singer, R. Golinkoff, and K. Hirsh-Pasek (Eds.) Play= learning: How to play motivates and enhances children's cognitive and social-emotional growth . Oxford, UK: Oxford University Press, 101-123
3. Brešić, V. (2014) Bibliografija: izdanja djela i literatura o Ivani Brlić Mažuranić, Slavonski Brod: Matica hrvatska, Ogranak, (Zagreb:Denona)
4. Cohen, A. and Salomon, G. (1979) Children's literate television viewing: Surprises and possible explanations. Journal of Communication, 29(3) 156-163
5. Crawley, A., Anderson, D., Wilder, A., Williams, M and Santomero, A. (1999) Effects of repeated exposures to a single episode of the television program Blue's Clues on the viewing behaviours and comprehension of preschool children. Journal of Educational Psychology, 91, 630-637
6. Ennemoser, M. and Schneider, W. (2007) Relations of television viewing and reading: Findings from a 4-year longitudinal study. Journal of Educational Psychology, 99(2) 349-368
7. Filipan-Žignić, Blaženka (2012): O jeziku novih medija. Split
8. Foehr, U.G. (2006) Media multitasking among American youth: Prevalence, predictors and pairings. Menlo Park, CA: Henry J. Kaiser Family Foundation
9. Graesser, A.C. i Person, N.K. (1994) "Question asking during tutoring," *American Educational Research Journal*, 31, str. 104-107
10. Greenfield, P. M. (1984) *Mind and Media, The Effects of Television, Video Games and Computers*, Harvard University Press, 1984.4
11. Groebel, J. (1999) Media access and media use among 12-year-old in the world. In: C von Feilitzen and U. Carlsson (Eds.) Children and media: Image, education, participation. Goteborg, Sweden: UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen. 61-68
12. Hearold, S. (1986) A synthesis of 1043 effects of television on social behaviour. IN G. Comstock (Ed.) Public communication and behaviour (Vol.1.) Orlando, FL: Academic Press. 65-133
13. Ilišin, V., Marinović Bobinac, A., Radin, F. (2001) Djeca i mediji. Uloga medija u svakodnevnom životu djece. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, IDIZ
14. Jackson, L. A., von Ey, A., Biocca, F. Barbatsis, G. , Zhao, Y. , Fitzgerald, H. (2006) Does home Internet use influence the academic performance of low-income children?. *Developmental Psychology* 42, 429-435
15. Kesić, T. (1997) Marketinška komunikacija. Zagreb: Mate.

16. Kunczik, M. i Zipfel, A. (2006) Uvod u znanost o medijima i komunikologiju. Zagreb: Zaklada Friederich Ebert
17. Labaš, D. (2011) Djeca u svijetu interneta: zatočenici virtualnog svijeta. u: Djeca medija: Od marginalizacije do senzacije. Ur. Ciboci, Lana; Kanižaj, Igor; Labaš, Danijel. Zagreb: Matica hrvatska
18. Lipovčan, S. (2006) Mediji- druga zbilja? Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
19. Martinić, T. (1994) Postmoderna, svakidašnjica, komunikacija. Opatija: Naklada Benja
20. Peter Moore, *Inferential Focus Briefing*, 30. rujna 1997
21. Nadrljanski, M, Nadrljanski, Đ. , Bilić, M. (2007) Digitalni mediji u obrazovanju.
22. Naigles, L, Mayeux, L. (2001) Television as incidental language teacher. In D. Singer and J. Singer (Eds.) *The handbook of children and media* Thousand Oaks: CA: Sage, 135-152
23. Plenković, M. (1993) Komunikologija masovnih medija. Zagreb: Barbat
24. Potter, W. J. (2001) *Media Literacy. Second Edition.* London: SAGE PUblication
25. Prensky, (2001) *Digital Natives, Digital Immigrants, Part II: Do They really Think Differently? On the Horizon*, NCB University Press vol 9. No. 6
26. Roberts, D. F, Foehr, U.G., Rideout, V. (2005) *Generation M: Media in the lives of 8-18 year-olds.* Menlo Park. CA: Henry J. Kaiser Family Foundation
27. Rodek, 2007: 8, Modeli istraživanja medijskog učinka u odgoju i obrazovanju, *Školski vjesnik* 56, 1-2, 7-15 Split 2007
28. Runco, M.A. Pezdek, K. (1984) The effect of television and radio on children's crativity. *Human Communication Research*, 11. 109-120
29. Salomon, G. (1983) Television watching and mental effort: A social psychological view. In. D. Anderson and J. Bryant (Eds.) *Children's understanding of television: Research on attention and comprehension* (pp. 181-198). New York: Academic Press
30. Strasburger, V.C., Wilson, B.J. Jordan, A.B. (2009) *Educational Media. Children, Adolescents and the Media.* 2nd ed. Los Angeles: London: New Delhi: Singapore: SAGE Publications, 99-115
31. Strehovec , J. (2008) Medmrežje in literatura (Od internetske besedilnosti k digitalnim literaturam). U *Slovenski jezik, literatura, kultura in mediji. Zbornika predavanja.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta
32. Uldrijan, I. (2011) Zašto odgajati za medije? Mediji kao „odgojitelji“ u doba odgojne krize, str. 173-192, u: Labaš, Danijel (ur.) *Komunikacija i mediji u krizi.* Zagreb: Hrvatski studiji
33. Valkenburg, P. (2001) Television and the child's developing imagination. In. D. Singer and J. Singer (Eds.) *Handbook of children and media* Thousand Oaks, CA: Sage, 121-134
34. Valkenburg, P. and Beentjes, J. (1997) Children's creative imagination in response to radio and television stories. *Journal od Communication*, 47(2 , 21-38
35. Vaupotič, A. (2007) Literarno-estetski doživljaj in novi mediji – prihodnost literature?. *Primerjalna književnost*, 30, br 1. Ljubljana
36. Vaupotič, A. (2013) Who chooses What the Reader Reads? The Cybertextual Perspective. *Literature and new media art. Revue de Litterature compareé* . 423- 440
37. Velički, D, Velički, V. (2015) Characteristics and particularities of educating the net-generation. *The 2015 WEI International Academic Conference Proceesdings*, The West East Institute, Prag
38. Wright, J. St. Peters, M. i Huston, A. (1990) Family television use and its relation to children's cognitive skills and social behaviour. In J. Bryant (Ed.) *Television and the American family* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum. 227-251

39. Zakon o medijima 2004. Pročišćeni tekst zakona. Narodne novine 59/04, 84/11, 81/13.
<http://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima> (posjet 1.7. 2015.)
40. Zgrabljić Rotar, N. (2005) Mediji – Medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji, U
Medijska pismenost i civilno društvo. Ur. Zgrabljić Rotar, N. Sarajevo: MediaCentar
41. Živković, D. (2001) Elektronička knjiga, Multigraf, Zagreb,